

NOVI POKLICI V KNJIŽNIČARSTVU

Violetta Bottazzo

Oddano: 10.04.2000 – Sprejeto: 26.10.2001

Strokovni članek
UDK 023-05 : 331.54

Izvleček

Članek govori o vplivu informacijsko-komunikacijske in mrežne računalniške tehnologije na spremembe v knjižničnem poslovanju in odpiranje novih možnosti za razvoj stroke ter na diferenciacijo knjižničarskega poklica. Marsikdo je bil pri uvajanju uporabe interneta prepričan, da je samo vprašanje časa, kdaj bo knjižničarski poklic postal poklic preteklosti. Uporabniki naj bi preko interneta sami iskali in pridobivali želene informacije, knjige pa si bodo nabavljali kar v elektronskih knjigarnah.

Resničnost je prav nasprotna. Uporabniki od knjižničarjev zahtevajo vse bolj kompleksne poizvedbe, hitrejši in bolj kakovosten servis 24 ur na dan ter posredovanje dokumentov neposredno v uporabnikov računalnik ali na delovno mizo. Po drugi strani hiter razvoj znanosti od knjižničarja zahteva spremljanje razvijajoče se stroke ter permanentno in raznovrstno usposabljanje. Uvajanje digitalizacije gradiva zahteva od knjižničarja poznavanje zapletenega protokola hiperteksta in grafičnega oblikovanja, marketinški pristop in predvsem komunikativnost ter absolutno sprejemanje sprememb, ki jih prinaša tehnološki razvoj.

Zato so v razvitem svetu na informacijskem področju že uveljavljeni novi poklici, ki uporabnikom zbirne informacije ponujajo na profesionalen način v obliki različnih servisnih storitev in izdelkov. To niso univerzalni posredovalci informacij, ampak usposobljeni profesionalci za iskanje informacij in specialisti za posamezna področja.

Ključne besede: bibliotekarji, internet, iskanje informacij, informacijske storitve, poklici

Professional article
UDC UDK 023-05 : 331.54

Abstract

The article focuses on how information-communication and network computer technology effects changes in library operation and presents new possibilities in the development and differentiation of the librarian profession. At the time of the introduction of the Internet, numerous experts were convinced that the decline of librarianship, as a profession, was only a question of time. According to such opinions, users were supposed to search and obtain information on their own and purchase books through electronic bookstores.

The reality turned out to be just the opposite. Nowadays, librarians are required to make more and more complex inquiries, to provide rapid, high-quality and non-stop services, to supply documents directly by computer or onto the working table. Moreover, librarians must follow the rapid development of the profession and participate in permanent and polyvalent training. The introduction of the digitalisation of materials and the future development of libraries require that librarians familiarize themselves with complex hypertext protocols, graphic design, and marketing. Moreover, librarians are obliged to accept any change brought about during the process of technological development. Therefore, in the developed world, new professions are being established and relating to the provision of aggregate

information in form of various services and products. Those professions do not only imply universal information providers but trained experts with regard to individual fields of interest.

Key words: librarians, internet, information seeking, occupations

BOTTAZZO, Violetta: New professions in librarianship. Knjižnica, Ljubljana, 45(2001)4, xx-xx

1 Uvod

Informacijska tehnologija je zelo močno vplivala na razvoj in spremembe v vseh segmentih družbenega delovanja. Najbolj korenite spremembe je zagotovo doživela institucija knjižnice, ki za izboljšanje obstoječih storitev in implementacijo novih izrablja možnosti vse bolj sofisticirane tehnologije. Velik vpliv na knjižnice je imela tudi tranzicija in globalizacija informacijskega prostora, ki sta pripomogli k evoluciji tradicionalne knjižnice v tako imenovano knjižnico brez fizičnih in lokacijskih omejitev kot je: virtualna knjižnica, digitalna knjižnica, elektronska knjižnica ipd. Tudi informacija je doživela svojo transformacijo v nove oblike: digitalno, multimedijško in hipermedijško informacijo.

Pestrost sprememb, povpraševanje in ponudbe na informacijskem trgu ter preoblikovanje knjižnic v "teho"-informacijska središča so vplivali na profesionalno življenje knjižničarjev ter na razvoj in razvejanost knjižničarske stroke.

Preoblikovala sta se tudi sam pojem in definicija knjižnice in knjižničarja, kot tudi vloga knjižničarja in storitev, ki jih v svoji stari - novi knjižnici nudi. Tako preoblikovana knjižničar in knjižnica postajata strateško pomembna elementa, ki sta vključena v vse pore strokovnega oziroma znanstvenega "reševanja problemov". Kljub spremembam in temeljitemu revidiranju tradicionalnih knjižničarskih opravil, je cilj vedno ostal isti: maksimalna zadovoljitev uporabnikovih želja. To je hitra, adekvatna in zanesljiva informacija.

2 Nove funkcije knjižnic in nove storitve

Uporaba novih tehnologij in računalniškega omrežja je razvila in "izboljšala" osnovne dejavnosti knjižnic ter preoblikovala njene dosedanje naloge. Zato so morda v kontekstu virtualnih knjižnic bolj sprejemljive sledeče osnovne funkcije knjižnic (Barker, 1992, str. 140):

- hranjenje znanj;
- skrb in ohranjanje kulture;
- diseminacija znanj;

- možnost uporabe znanj;
- iskanje informacij;
- učenje;
- družbena interakcija.

Sofisticirana tehnologija in realizacija koncepta virtualne knjižnice sta vnesli spremembe tudi na področje tradicionalnega knjižničnega poslovanja in vplivali na pojav novih storitev (Helstien, 1995, str. 204):

- računalniško upravljanje zbirk in računalniško vodeni dostop;
- kreiranje in vzdrževanje podatkovnih baz;
- hitrejša, boljša in bolj varna diseminacija informacij;
- implementacija novih medijev za multimedijsko hranjenje oziroma diseminacijo (optični disk, CD-ROM ipd.);
- razvoj omrežij za izmenjavo informacij;
- izboljšava postopka iskanja informacij (multilingvalno pregledovanje in implementacija hiperteksta).

Vse nove dejavnosti, ki ne sodijo v okvir konvencionalnega poslovanja, zahtevajo: poznavanje različnih mrežnih resursov, poznavanje številnih podatkovnih baz ne glede na medij in sposobnost pregledovanja le-teh. Knjižničarji med drugim: kreirajo in vzdržujejo domače strani knjižnic, katalogizirajo v sistemu vzajamnega kataloga, katalogizirajo elektronske dokumente, upoštevajo številne standarde ipd. Navedene aktivnosti predstavljajo le manjši del opravil, ki jih knjižničarji v knjižnicah dnevno izvajajo. Informacijska pismenost postaja imperativ aktivnega življenja vsakega posameznika, tako da imajo knjižničarji pomembno vlogo pri izobraževanju uporabnikov za samostojno uporabo informacijskih virov.

3 Poklici v knjižnicah

V obdobju hitrih tehnoloških in družbenih sprememb, ko je vse bolj prisotna zavest o vseživljenjskem učenju, postaja vloga knjižničarja kot prenašalca in usmerjevalca znanja zelo izpostavljena. Vrednotenje, razumevanje in upravljanje informacij ter uporaba in povezovanje novega znanja pri reševanju problemov na različnih področjih posameznikovega delovanja "sili" knjižničarje v diferencirane knjižničarske poklice. S prehajanjem v postindustrijsko dobo, ko se svojemu koncu bliža linijski razvoj, ki je poznal pravilne mene duha ter urejeno sinusoido akcije in reakcije, in se že prikazuje s trodimenzionalnim diagramom, narašča število informacijsko knjižničnih poklicev. Kljub novi

profesionalni viziji, ki zahteva tudi novo organizacijo - od analitične do komunikacijske faze, ostaja aktualna temeljna delitev knjižničarskih poklicev na sledeče (Gazvoda, 1998, str. 22):

- poklice za oblikovanje zbirk in proizvodnjo informacijskih virov;
- poklice za hranjenje zbirk in informacijskih virov;
- poklice za posredovanje zbirk in informacij.

3.1 Knjižnični poklici v standardni klasifikaciji poklicev

V Republiki Sloveniji je za izkazovanje, posredovanje, analiziranje, obdelavo, evidentiranje in zbiranje podatkov obvezna uporaba Standardne klasifikacije poklicev. Standard je začel veljati januarja leta 1999 in je nadomestil dosedanjo dvojnost šifranta in enotne klasifikacije poklicev ter je obenem obvezen nacionalni standard, kjer je poklic statistično-analitična kategorija, ki sintetizira in sistematično urejuje dela, najprej po vsebini in zatem po zahtevnosti.

V Standardni klasifikaciji poklicev so knjižničarji uvrščeni v tri skupine poklicev:

- *1229 MENEDŽERJI/MENEDŽERKE PROIZVODNIH IN OPERATIVNIH ENOT DRUŽBE, D.N.*

V to skupino poklicev so vključeni menedžerji proizvodnih in operativnih organizacijskih enot družb z deset in več zaposlenimi ter menedžerji, ki načrtujejo, usmerjajo in usklajujejo družbene dejavnosti s področja administrativnih in operativnih zadev javne uprave in obveznega socialnega zavarovanja (brez obrambe), javnih in zasebnih storitev s področja izobraževanja, zdravstva, socialnih zadev, rekreacije, športa in kulture ter dejavnosti eksteritorialnih organizacij in združenj.

Primeri poklicev:

1229.03 Ravnatelj/ravnateljica vzgojno-izobraževalnega zavoda

1229.04 Ravnatelj knjižnice

1229.05 Programski direktor/programska direktorica zavoda v kulturi

1229.10 Menedžer/menedžerka športnikov

1229.12 Direktor/direktorica službe zdravstvene nege

1229.14 Direktor/direktorica območne enote službe za socialno zavarovanje.

- *243 ARHIVARJI/ARHIVARKE, KNJIŽNIČARJI/KNJIŽNIČARKE IPD.*

Po Standardni klasifikaciji poklicev so to poklici, ki razvijajo in vzdržujejo zbirke arhivov, knjižnic, muzejev, umetnostnih galerij in podobnih ustanov. V svojem delokrogu vodijo raziskave; evalvirajo, organizirajo in dograjujejo arhivske zbirke, ki jih zaradi zgodovinskega, kulturnega in umetniškega pomena hranijo in ohranjajo; organizirajo razstave v muzejskih, galerijskih in podobnih ustanovah; ohranjajo, evidentirajo in obdelujejo vse producirano gradivo ne glede na medij in omogočajo dostop zainteresirani javnosti do tega gradiva; pripravljajo strokovne tekste in poročila; organizirajo in vodijo delo drugih ljudi.

2432 Bibliotekarji/bibliotekarke, dokumentalisti/dokumentalistke ipd.

V Standardni klasifikaciji poklicev je zapisano, da bibliotekarji in dokumentalisti ipd. zbirajo in shranjujejo "zapisano" in objavljeno gradivo, ter iščejo in posredujejo zahtevane informacije.

Omenjeni poklici imajo v svojem delokrogu vključena še dela:

- organiziranje, razvijanje in vzdrževanje zbirke knjig, revij ter ostalega tiskanega in AV gradiva;
- svetovanje pri pridobivanju knjig ter ostalega tiskanega in AV gradiva;
- izvajanje klasifikacije in katalogizacije knjižničnega gradiva;
- organiziranje in vodenje sistema izposoje in informacijskih mrež;
- pridobivanje gradiva in posredovanje informacij uporabnikom iz knjižnične zbirke oziroma drugih informacijskih sistemov;
- vodenje raziskav in analiziranje ter posodabljanje knjižničnih in informacijskih storitev v skladu z razvojem stroke in potrebami uporabnikov;
- pisanje poročil in strokovnih tekstov;
- izvajanje drugih, neknjižničnih opravil;
- organiziranje dela drugih delavcev.

Omenjeni poklici so razdeljeni na:

2432.02 Bibliotekar/bibliotekarka

2432.04 Knjižničar/knjižničarka

2432.03 Dokumentalist/dokumentalistka.

- *414 URADNIKI/URADNICE V KNJIŽNICAH, NA POŠTAH IPD.*

Uradniki in uradnice v knjižnicah, na poštah ipd. opravljajo uradniška dela, sprejemajo in urejujejo pošto, arhivirajo dokumente, pripravljajo podatke za obdelavo ter pregledujejo gradivo za tiskanje. Delo običajno vključuje: vodenje evidenc, zapisovanje novih, izposojenih

in vrnjenih knjig; razvrščanje in arhiviranje raznih dokumentov in drugih zapisov; razporejanje, usmerjanje, zapisovanje in razdeljevanje pošte; spreminjanje podatkov v kode; pregledovanje in popravljanje gradiva za tiskanje; opravljanje drugih podobnih uradniških nalog. Vključen je tudi nadzor nad drugimi delavci .

4141 Uradniki/uradnice v knjižnicah, arhivih ipd.

Uradniki/uradnice v knjižnicah, muzejih, arhivih in podobnih zavodih zagotavljajo knjižnične storitve ter opravljajo dela, povezana z razvrščanjem in arhiviranje zapisov. Njihovo delo vključuje:

- vodenje knjižničarskih zapisov o nabavi, izposoji in vrnitvi knjig in drugih publikacij;
- fotokopiranje ali reproduciranje dokumentov in drugih zapisov;
- razvrščanje in sistematično arhiviranje papirjev, dokumentov in drugih zapisov;
- opravljanje drugih podobnih de,;
- nadzor drugih delavcev.

Primeri poklicev:

4141.01 Arhivski uradnik/arhivska uradnica

4141.02 Fonotekar/fonotekarka

4141.03 Knjižnični uradnik/knjižnična uradnica.

Primeri podobnih poklicev, razporejenih drugam:

2432.04 Knjižničar/knjižničarka

Standardna klasifikacija poklicev se ne uporablja samo v državni statistiki, temveč tudi na drugih področjih. Povezave s pričujočim člankom se vidijo zlasti pri opredeljevanju zahtevnosti dela in pri določanju potrebnih strokovnih znanj v zvezi s sistemizacijo delovnih mest, urejanjem sistemov nagrajevanja in poklicnega usmerjanja v knjižničarskih poklicih.

3.2 Knjižnični informacijski poklici v ISCO-88 ¹

Standardna klasifikacija poklicev temelji na Mednarodni standardni klasifikaciji poklicev ISCO-88, ki jo je kot mednarodni standard v svoji Resoluciji III na 14. mednarodni konferenci statistike dela leta 1987 sprejela Mednarodna organizacija dela (ILO). Leta 1991 je Statistični programski komite v okviru Statističnega urada Evropske Unije sprejel odločitev,

¹ International Standard Classification of Occupations

da njene članice pri spremljanju, analiziranju in drugih nalogah, povezanih s poklicno strukturo, uporabljajo ISCO-88 (COM), ki je za potrebe članic EU prilagojeni ISCO-88. Slovenska Standardna klasifikacija poklicev je usklajena tudi z ISCO-88(COM).

V ISCO-88 so knjižničarske poklice opredelili na naslednji način:

- *243 ARHIVARJI, KNJIŽNIČARJI IN NJIM SORODNI INFORMACIJSKI POKLIC*

Arhivarji, knjižničarji in informacijski specialisti postavljajo in gradijo zbirke v knjižnicah, muzejih, umetniških galerijah in podobnih ustanovah. Njihove naloge običajno vključujejo: vodenje raziskav, ocenjevanje ali razvijanje in organiziranje vsebine arhivov in artefaktov z zgodovinskega, kulturnega ali umetnostnega področja ter zagotavljanje njihovega varstva in ohranitve; organiziranje zbirk in pripravljanje razstav v muzejih, umetniških galerijah in podobnih ustanovah; sistematično postavljanje in razvijanje zbirk posnetega in tiskanega gradiva ter dajanje le-tega na vpogled v knjižnicah in podobnih ustanovah; pripravljanje znanstvenih tekstov in poročil. V seznam delovnih nalog je lahko vključeno tudi nadzorovanje drugih delavcev.

Poklici v tej skupini so klasificirani v naslednji skupini:

2431 Arhivarji in konservatorji

2432 Knjižničarji in njim sorodni informacijski poklici

Knjižničarji in njim sorodni informacijski poklici zbirajo in hranijo posneto ali publicirano gradivo ter iščejo in posredujejo zahtevane informacije. Njihove delovne naloge vključujejo:

- sistematično in organizirano izgradnjo in razvoj knjižnih zbirk, t.j. knjig, periodike in drugega publiciranega ali AV gradiva;
- selekcioniranje in svetovanje pri nabavi knjig in drugega tiskanega ali AV gradiva;
- organiziranje, klasificiranje in katalogiziranje knjižničnega gradiva;
- organiziranje in vodenje izposoje in informacijskih mrež;
- posredovanje gradiva in informacij poslovnežem in ostalim uporabnikom iz lastne zbirke oziroma iz knjižničnega informacijskega sistema;
- vodenje raziskav in analiz za preoblikovanje knjižnice in informacijskih servisov v skladu z razvojem stroke in potrebami uporabnikov;
- pisanje strokovnih člankov in poročil;
- opravljanje sorodnih nalog;
- vodenje ostalih delavcev.

Primeri poklicev²:

- information scientist, business services;
- information scientist, technical information;
- librarian (knjižničar).

V prevajalniku Standardne klasifikacije poklicev v ISCO–88 in ISCO-88(COM) je področje knjižničarskih poklicev opredeljeno na naslednji način:

naziv skupine poklicev	SKP	ISCO – 88 (COM)	ISCO– 88
ARHIVARJI/ARHIVARKE, KNJIŽNIČARJI/KNJIŽNIČARKE IPD:	243	243	243
arhivarji/arhivarke, konservatorji/konservatorke ipd.	2431	2431	2431
bibliotekarji/bibliotekarke, dokumentalisti/dokumentalistke ipd.	2432	2432	2432

Pri primerjavi Standardne klasifikacije poklicev in ISCO-88 je razvidna neusklajenost pri klasifikaciji poklicev na področju knjižničarstva. Standardna klasifikacija poklicev ne “pozna” informacijskih poklicev, ki so sicer definirani v ISCO-88 in zagotovo “obstajajo” tudi v slovenskih knjižnicah. Paradoksalno je, da se v Sloveniji izvaja formalno izobraževanje za knjižnične informacijske poklice, ki pa jih ne najdemo v klasifikaciji poklicev.

3.3 Knjižnični informacijski poklici v slovenskih standardih za specialne knjižnice

Specialne knjižnice imajo pomembno vlogo pri strateškem, upravljalnem in strokovnem odločanju njihove ustanove-ustanoviteljice. Zato ni nepomembna kvalifikacijska struktura zaposlenih v specialni knjižnici. V Slovenskih standardih za specialne knjižnice (1990) so knjižnični informacijski poklici razdeljeni v štiri skupine poklicev, in sicer:

VODJA KNJIŽNICE

- bibliotekar ali
- dokumentalist.

KNJIŽNIČNI DELAVCI

- bibliotekar;
- višji knjižničar ali višji knjižničarski referent;
- knjižničar ali knjižničarski referent.

² Ker v Standardni klasifikaciji poklicev ni ustreznih prevodov, puščamo nazive poklicev v originalni

INDOK DELAVCI

- dokumentalist;
- informatik (strokovni);
- dokumentalist-informatik;
- referent za posredovanje informacij;
- programer specialist;
- operater za vnašanje podatkov;
- prevajalec.

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČNO OSEBJE

- administrativno osebje;
- tehnično osebje.

Ker veliko specialnih knjižnic v Sloveniji deluje po načelu "one person library", t.j. knjižnica z enim zaposlenim, je večina kadrov v specialnih knjižnicah visoko izobraženih in mora isti delavec hkrati opravljati več poklicev.

4 Izobraževanje knjižničnih delavcev v Sloveniji

Uporaba novih tehnologij in "vstop" računalniške stroke v knjižnice sta nepovratno zaznamovala proces sprememb in razvoja knjižnic in knjižnične stroke. Informacijska družba zahteva nenehno spreminjajočega se knjižničnega informacijskega specialista in splošnega upravljalca znanj, zato sta izobraževanje in knjižničarski poklic v nenehnem prepletanju.

V Sloveniji se izvaja izobraževanje za knjižnične informacijske poklice tako v formalni obliki (t.j. visokošolski univerzitetni študij) kot neformalni obliki (t.j. strokovno usposabljanje, strokovno spopolnjevanje in permanentno izobraževanje). Z izobraževanjem na področju knjižničarstva se sistematično ukvarjajo zlasti štiri zavodi (Ambrožič, 1994):

1. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani – Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo izvaja redni in izredni študij bibliotekarstva na dodiplomski in podiplomski stopnji. Dodiplomski študijski program se izvaja bodisi kot dvopredmetni študij (bibliotekarstvo v kombinaciji z drugo skupino predmetov Filozofske in nekaterih drugih fakultet) bodisi kot samostojni, t.j. enopredmetni študij bibliotekarstva. Med

študijem si bodoči knjižničarji pridobivajo: osnovna bibliotekarska znanja, znanja iz informatike in računalništva, znanja s področja knjižničnega menedžementa in potrebna komunikacijska znanja. Diplomanti dodiplomskega študija pridobijo naziv univerzitetni diplomirani bibliotekar. Na podiplomski stopnji se izvajajo tri usmeritve, t.j. bibliotekarstvo, splošna informatika in knjigarstvo. Po zaključku magistrskega študija pridobijo kandidati naziv magister znanosti s področja bibliotekarskih znanosti z oznako smeri, ki so jo izbrali pri študiju. V okviru Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo se izvaja tudi individualni doktorski študij. Kandidati, ki uspešno zagovarjajo doktorsko disertacijo, pridobijo naziv doktor znanosti s področja bibliotekarskih znanosti. Od decembra 2001. dalje izvaja oddelek tudi program strokovnega spopolnjevanja za šolske knjižničarje, ki nimajo formalne izobrazbe s področja bibliotekarstva.

2. Narodna in univerzitetna knjižnica – NUK, Ljubljana, izvaja neformalne oblike izobraževanja knjižničnih delavcev in uporabnikov knjižnic, in sicer strokovno spopolnjevanje knjižničarjev, izobraževanje in usposabljanje knjižničarjev in uporabnikov za uporabo programske opreme in servisov sistema COBISS ter permanentno izobraževanje (delavnice, seminarji, predavanja ipd. s področja novosti v stroki in s področja uporabe informacijske in komunikacijske opreme). V okviru izvajanja strokovnih bibliotekarskih izpitov skrbi tudi za to, da imajo novinci v stroki ustrezen program strokovnega usposabljanja na delovnem mestu. Po opravljenih strokovnih izpitih pridobijo kandidati strokovne nazive, ki predstavljajo izhodiščne nazive za kasnejše napredovanje v višje strokovne nazive.
3. Institut informacijskih znanosti – IZUM, Maribor, je dal v desetletju obstoja v slovenskem prostoru poleg avtomatizacije številnih knjižnic in vzpostavitve sistema COBISS tudi prispevek k izobraževanju knjižničarjev. IZUM udeležence svojih izobraževalnih programov usposablja predvsem za uporabo sistema in različnih servisov COBISS ter za delo s programsko opremo MS Office. Izobraževanje za delo v sistemu COBISS je obvezno za vse, ki želijo uporabljati sistem kot pasivni ali aktivni udeleženci. Slednji si morajo pridobiti tudi ustrezno licenco.
4. Zavod za šolstvo RS izvaja strokovno spopolnjevanje za šolske knjižničarje, zlasti za področje bibliopedagoške dejavnosti.

5 Knjižnični informacijski poklici v praksi slovenskih knjižnic

Klasifikacija knjižničnih poklicev v Standardni klasifikaciji poklicev ne le da se ne ujema z ISCO-88, ampak je še bolj opazna razlika med teorijo in prakso, na kar opozarjajo rezultati empirične raziskave, ki jo je opravila Gazvoda (1998). Avtorica je v svoji analizi pregledala štiri vrste poklicev v treh večjih slovenskih knjižnicah t.j v Narodni in univerzitetni knjižnici, Centralni tehniški knjižnici Univerze v Ljubljani in Univerzitetni knjižnici Maribor. Analizirani poklici so bili:

- obdelovalci gradiv (katalogizatorji, klasifikatorji, bibliografi ipd.);
- posredovalci informacij (informatorji, informacijski specialisti ipd.);
- poklici, povezani z informacijsko tehnologijo (programerji, sistemski analitiki ipd.) ter
- vodstveni poklici (vodje organizacijskih enot).

Gazvoda opozarja na prisotnost različne nomenklature poklicev v analiziranih knjižnicah, katere vzrok je predvsem v različnih organizacijskih in sistemizacijskih shemah vsake posamezne knjižnice. Knjižnice za nazive delovnih mest v glavnem uporabljajo izraze, ki označujejo izobrazbeni nivo ali pa strokovni naziv zaposlenega. Izjema je le pri vodstvenih kategorijah, kjer je dodan naziv "vodja". Avtorica je kot največkrat omenjene zasledila naslednje knjižnične informacijske poklice oziroma nazive zanje:

STROKOVNI NAZIVI

knjižničar	katerakoli srednja šola + strokovni izpit
višji knjižničar	katerakoli višja šola + strokovni izpit
bibliotekar	katerakoli visoka šola (tudi FF-bibliotekarstvo) + strokovni izpit
knjižničarski referent	knjižničar + praksa + izpolnjevanje posebnih pogojev
višji knjižničarski referent	višji knjižničar + praksa + izpolnjevanje posebnih pogojev
bibliotekar specialist	bibliotekar + praksa + specialistična naloga
višji bibliotekar specialist	bibliotekar specialist + praksa + izpolnjevanje posebnih pogojev
bibliotekarski svetovalec	višji bibliotekar specialist + praksa + izpolnjevanje posebnih pogojev

POIMENOVANJA POKLICEV

Standardna klasifikacija poklicev je še vedno podlaga za postavitev sistemizacije na knjižničnem in informacijskem področju. Ob neupoštevanju informacijskih poklicev in z razdelitvijo knjižničnih informacijskih poklicev na **knjižničarje** in **knjižničarske uradnike**, je v praksi prišlo do različnih interpretacij in poimenovanj knjižničnih poklicev. Žal tudi bibliotekarska stroka pri nas še ni natančno definirala svojih poklicev.

6 Knjižnični informacijski poklici v Združenih državah Amerike

IFLA omogoča knjižnicam in informacijskim centrom iz vsega sveta sodelovanje pri razpisih za zaposlovanje knjižničarjev in informacijskih specialistov (LIBJOBS³). Iskani profili knjižničnih in informacijskih poklicev so bili Turčinovi (1997) podlaga za analizo kadrovske potreb knjižnic ter njihovih zahtev glede želenih znanj pri iskanih strokovnjakih. Največ strokovnjakov iščejo in so jih pripravljene zaposliti knjižnice v ZDA, v Veliki Britaniji in Avstraliji. To ne preseneča, saj je znano, da je uporaba interneta najbolj razširjena ravno v ZDA (obstaja ocena, da 75 % svetovne uporabe interneta odpade na to področje), kar je eden izmed glavnih razlogov, da za razliko od Slovenije knjižničnih informacijskih poklicev v ZDA ne najdemo samo v različnih tipih knjižnic, ampak tudi v drugih institucijah, korporacijah, odvetniških družbah, velikih strokovnih združenjih itd.

Iz razpisne dokumentacije omenjenega seznama iskanih knjižničnih informacijskih delavcev se da razbrati, da se knjižničarska stroka hitro razvija, saj naletimo na celo paleto nazivov za poklice v knjižnicah. Vendar pa podobno kot v Sloveniji, tudi nazivi, ki se uporabljajo v ZDA, pri svojem predstavljanju v javnosti niso usklajeni z nomenklaturo, ki jo predpisuje Ameriško združenje knjižnic (ALA, American Library Association). Vendar pa so, za razliko od prakse pri nas, zlasti poklici specialnih knjižničarjev, ki večinoma opravljajo različna dela, zelo jasno in natančno definirani. Razdeljeni so po skupinah dejavnosti, in sicer:

VODSTVENA DELOVNA MESTA

poklici	zahtevana znanja
<ul style="list-style-type: none">- Head Librarian- Library Director- Manager- City Librarian- Network Manager- Director of Libraries	<ul style="list-style-type: none">- poznati morajo avtomatizirane računalniške sisteme knjižnic in imeti sposobnost implementacije novih tehnologij v delo knjižnice

KORDINATORJI DEJAVNOSTI

poklici	zahtevana znanja
<ul style="list-style-type: none">- Cybrarian Developer- Project Coordinator- Automation and Technical Services Coordinator- Management Analyst- Community Coordinator- Materials Coordinator- Training Coordinator- Staff Coordinator- Children Coordinator	<ul style="list-style-type: none">- izjemno dobro poznavanje dela z osebnim računalnikom- poznavanje informacijskih sistemov- sposobnost vnašanja podatkov in pregledovanja lokalnih in globalnih mrežnih sistemov in interneta

³ LIBJOBS – Library and information Science Jobs Mailing List.

POKLICI, ORIENTIRANI NA NABAVO, OBDELAVO IN IZPOSOJO

poklici	zahtevana znanja
<ul style="list-style-type: none">- Electronic Resources Librarian- Collection Development Librarian- Cataloguing Librarian- Serials Cataloguer- Bibliographic Specialist- Circulation Service Manager- Document Delivery Librarian- Children's Librarian	<ul style="list-style-type: none">- poznavanje mrežnega online vnosa- poznavanje lokalnih informacijskih sistemov, zlasti standardov AACR2, CARL in OCLC- poznavanje MARC standarda in OWAC⁴ standarda

POKLICI, ORIENTIRANI NA RAČUNALNIKE, MREŽE IN MREŽNE SISTEME

poklici	zahtevana znanja
<ul style="list-style-type: none">- Systems Librarian- Systems Administrator- Technical Support Specialist- Computer Specialist- Technical Services Librarian	<ul style="list-style-type: none">- razvoj avtomatizacije knjižničnih sistemov- poznavanje hardvera, operacijskih sistemov, softvera, lokalnih mrež in interneta- poznavanje HTML jezika- sposobnost poučevanja o uporabi informacijske tehnologije

POKLICI, ORIENTIRANI NA UPORABNIKE IN NJIHOVO IZOBRAŽEVANJE

poklici	zahtevana znanja
<ul style="list-style-type: none">- Reference Librarian- Service Librarian- Library Service Specialist- Library Service Specialist (humanities)- Electronic Resources Specialist- Government Information Specialist- Internet/Reference Librarian- Networked Information Access Coordinator- Online Librarian	<ul style="list-style-type: none">- poznavanje informacijskih virov, baz podatkov na CD-ROM-u, interneta- poznavanje iskalnih tehnik- komunikativnost, dinamičnost in pripravljenost delati v treh izmenah ter med prazniki

Pri pregledu razvrstitve knjižničnih informacijskih poklicev v ZDA, lahko ugotovimo, koliko transdisciplinarnih znanj morajo obvladati zainteresirani kadri za delo v knjižnicah, da bi zadostili zahtevam razpisov. Pomembna je tudi ugotovitev, da kljub veliki zahtevnosti pogojev za opravljanje knjižničnih informacijskih poklicev, le-ti niso ustrezno finančno ovrednoteni. Če primerjamo zahtevane kvalifikacije za opravljanje knjižničnih poklicev z računalniškimi poklici, so knjižnični informacijski poklici tako v Sloveniji kot v ZDA podcenjeni in slabše plačani.

4 Online Web Catalog (imenovan še OPAC tretje generacije).

7 Zaključek

Glede na povedano se nam zastavlja vprašanje, če ni preozek spekter standardiziranih poklicev znotraj knjižničarske stroke v Sloveniji posledica ignoriranja svetovnih trendov, ali pa mogoče celo nesposobnost akceptiranja dejanskega razvoja knjižničarskega poklica v praksi? Zato bi bilo nujno sodelovanje stroke pri oblikovanju klasifikacije knjižničnih poklicev, ki bi lahko iz izobraževalnih programov izluščila nove usmeritve v knjižničarstvu. Novi, vendar pa formalno še nedefinirani poklici, ki se že uveljavljajo v knjižnicah po svetu, bi lahko bili osnova za nove nazive v knjižnični informacijski sferi pri nas. Med njimi so zagotovo: Internet Reference Librarian, Government Librarian, Webmaster ipd.

Nedvomo je, da sodobni razvoj zahteva čimbolj univerzalnega, kompleksnega knjižničarja, ki mora biti malone "inteligentni stroj", in imeti hkrati tudi kognitivne sposobnosti: sposobnosti upravljanja, biti več del z ljudmi in vsestransko inteligen ten.

8 Citirani viri

1. **Ambrožič, M.** (1994). Izobraževanje knjižničnih delavcev v Sloveniji. *Knjižnica*, 38 (3-4), 55-73.
2. **Barker, P. G.** (1992). Electronic books and libraries of the future. *The electronic library*, 10 (3), 139-149.
3. **Gazvoda, J.** (1998). Izobraževanje in kadrovanje za informacijske poklice v knjižnicah glede na nove informacijske tehnologije. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. **Helstien, B. A.** (1995). Libraries : once and future. *The electronic library*, (13), 203-207.
5. *Libjobs* (1998). Pridobljeno 20.8.1998 s svetovnega spleta: <http://www.nlc-bnc.ca/cgi-bin/ifla-lwgate/LIBJOBS/archives>
6. ILO (1990). *International Standard Classification of Occupations : ISCO-88*. Geneva: International Labour Office.
7. *Standardna klasifikacija poklicev*. Pridobljeno 20.8.1999 s svetovnega spleta: <http://www.sigov.si/zrs/slo/index.html>
8. *Slovenski standardi za specialne knjižnice* (1990). Ljubljana: CTK.
9. **Turčin, V.** (1997). Knjižničarska zvanja i znanja u novom informacijskom okruženju. V: *Narodne knjižnice i izazov promjena* (str. 71-73). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo

Violetta Bottazzo je svetovalka vlade na Ministrstvu za finance, Ljubljana in vodja Informacijsko-knjižničnega oddelka
Naslov: Beethovnova 11, Ljubljana
Naslov elektronske pošte: violetta.bottazzo@mf-rs.si